

OBNAVLJANJE ŠKOLSKOG KURIKULUMA I ULOGA OBRAZOVANJA NASTAVNIKA

Dr. Pavel Zgaga, Univerzitet u Ljubljani
CEPS – Centar za studije edukacijskih politika

1. Uvodne teze

Obnova kurikuluma u školama i predškolskim ustanovama kao i obrazovanje za struku i stručno usavršavanje pri radu nastavnika su snažno povezani.

STOGA:

U procesu redizajniranja nastavnog plana neophodna je uska saradnja izmedju:

- Ministarstva prosvete
- Nacionalnih institucija za razvoj obrazovanja
 - Škola i predškolskih ustanova
 - Univerziteta i/ili Viših škola!!!

2. Obrazovanje nastavnika je deo celokupnog sistema obrazovanja

Postoji konstantna opasnost da obrazovanje nastavnika bude posmatrano iz samo jednog ugla (ugla administratora, akademika, školskih nastavnika, roditelja itd.) – s toga postoji pretnja da projekat i /ili zamišljena reforma neće uopšte biti izvodljiva.

Reforma obrazovanja nastavnika bi trebala biti usklađena sa reformom celokupnog sistema obrazovanja u zemlji. I *vice versa*!

Koje je to pitanje sa kojim treba da počnemo i koja su to pitanja koja slede?

- **Kakvo obrazovanje za decu i mlade?**
- **Kakva vrsta nastavnika?**
- **Kakvu vrstu treninga proizvesti za te nastavnike?**

2.1. Šta očekujemo od obrazovanja? Šta očekujemo od nastavnika?

Danas, očekivanja od obrazovanja su veća nego ikada. Svi očekujemo da će obrazovanje pomoći *ekonomskom blagostanju i socijalnoj povezanosti*, s toga očekujemo:

- Društveno obrazovanje za mene i/ili moju decu, koje bi meni/njima omogućilo da steknemo što više kvalifikacije moguće; u isto vreme obrazovanje o vrednostima, a ne indokrinaciju koja povređuje principe koje poštuje moja porodica;
- Otvoren pristup visokom obrazovanju; doživotno učenje i obrazovanje uz podršku vlade;
- Jednaka prava za obrazovanje ljudima sa specijalnim potrebama i marginalnim grupama
- Kvalitetno obrazovanje, pogotovo međunarodni uporedni standardi i garancije za priznavanje vremenske dužine studija i diploma u inostranstvu;
- Visoki profesionalizam, dobra oprema (pogotovo IT) i nepristrasan tretman u školama;
- Uticaj roditelja, poslodavaca i drugih korisnika školskog menadžmenta; decentralizacija obrazovnog sistema, itd.

Međutim, **očekivanja u vezi obrazovanja** su čista iluzija ukoliko nisu praćena **promišljenom politikom obrazovanja nastavnika**.

U modernim društvima, očekivanja od nastavnika su velika. Oni moraju:

- biti eksperti u jednom ili više specifičnih predmeta (akademsko obrazovanje); kao profesionalci oni moraju postupati autonomno;
- stalno unapređivati svoje ekspertize i znanja;
- da upotpunjuju svoje predmetne ekspertize sa pedagoškim sposobnostima uključujući i motivaciju za učenje, kreativnost, saradnju, razumevanje socijalnog konteksta obrazovanja;
- da imaju razumevanje pedagoškog potencijala tehnologije i da razvoj sposobnosti integrišu u proces držanja nastave-učenja (posebno IT);
- da umeju da integrišu principe doživotnog učenja u proces držanja nastave – učenja;
- da postignu međunarodni (evropski) standard držanja nastave; itd.

I kao poslednje, ali nikako od malog značaja: ova ambiciozna očekivanja predpostavljaju da bi nastavnici trebali biti plaćeni pošteno za njihov rad.

3. Od treninga nastavnika do obrazovanja nastavnika - Ka obrazovnju nastavnika kao akademskoj disciplini

3.1. Visoka očekivanja od obrazovanja i jasno određivanje novih ciljeva

- **Obrazovanje** ⇔ funkcije ekonomskog blagostanja i socijalne kohezije
- **Obrazovanje** ⇔ kvaliteta, profesionalizama, poštenog tretmana, otvorenog pristupa, itd.

⇒ Sveobuhvatna reforma sistema obrazovanja je hitna!

**Da li su ovi ciljevi ostvarljivi
iz tačke gledišta postojećeg sistema obrazovanja nastavnika?
Ko bi mogao dati profesionalnu podršku reformi obrazovanja?**

3.2. Analiza nasleđenog sistema obrazovanja nastavnika u regionu

Nasleđeni sistem obrazovanja sadrži niz nedostataka i protivrečnosti, kao npr.:

- Različiti nivoi obrazovanja / stepena (obrazovanje za struku)
 - srednjoškolsko obrazovanje nastavnika
 - visoko obrazovanje nastavnika:
 - Više škole sa kratkim programima (2 godine: "Pedagoška Akademija")
 - Neuniverzitetski tip dužih programa (4 godine: "Pedagoška Akademija")
 - Univerzitetski tip programa orijentisanih na predmete (4 godine ili duže)
- Predmetna ⇔ pedagoške sposobnosti u obrazovanju za struku
 - neodgovarajuća podela "predmetne nauke" ⇔ "obrazovne nauke"
 - neodgovarajuća podela pedagoške prakse
 - konfuzija u misijama različitih viših škola i fakulteta

- Epistemološke razlike
 - trening nastavnika ⇔ obrazovanje i trening nastavnika
 - nastavnik: rutinski tehničar, jedno dimenzijski specijalista ili “refleksivan praktičar”
 - postdiplomske studije za nastavnike i edukatore!
- Sprečavanje mobilnosti nastavnika između osnovnog i srednjoškolskog (gimnazijskog) obrazovanja; nastavnici u stručnom obrazovanju i neobraćanje pažnje na njihovo specifično osposobljavanje.
- Negativna selekcija (motivacija) bruceša; zatvoren put ka postdiplomskim studijama, itd.
- Nepostojanje sistematskog (ili podesnog) usavršavanja nastavnika pri radu, itd., itd.

Zaključak?!

**Nasledeni sistem obrazovanja nastavnika
ne dozvoljava
da se ostvare novi ciljevi obrazovanja!**

3.3. Promocija nastavničke profesije kao akademske profesije

Kako bi se prevazišla situacija i ostvarili **novi ciljevi obrazovanja** (sa svojim interdisciplinarnim i problemskim pristupom) ono treba da postane **akademska disciplina**, a obrazovanje i trening nastavnika bi trebali da postanu **univerzitetsko studiranje**.

R.S. Peters (1977): “Koji su osnovni razlozi da nastavnička profesija, kao pravnička i doktorska profesija, bude blisko povezana sa Univerzitetima?”

* **unapređivanje znanja**, protumačeno u smislu naučnog istraživanja (nauka)

* **razvoj znanja** koje može biti primenjeno u **praktičnim potrebama zajednice** i sa treningom ljudi za profesije

* mogućnosti za **liberalno obrazovanje** u smislu sveopšteg razumevanja, relevantnih za lični razvoj studenata

“ Obrazovanje u našem društvu nije ujedinjeno nijednom religijom ili političkom idejom. Najbliži prilaz jedinstvenom idealu je zahtev za autonomijom, svaki pojedinac bi trebao da razvije kapacitet za autentičan izbor i nauči da napravi nešto od sebe u okviru kulturnog nasleđa u razvoju. Univerziteti bi trebali da obezbede jednu od glavnih tački razvoja ovog kulturnog nasleđa i takođe da obezbede institucionalno obezbeđenje za oslobađanje škola i viših škola od suvišnog upravljanja od strane centralne ili lokalne vlasti.”

R.S. Peters, *Obrazovanje i obrazovanje nastavnika*. London: Routledge & Kegan Paul, 1977, pp. 181-182; 192.

3.4. Prednosti Fakulteta za obrazovanje kao univerzitetske institucije

- * **unapređenje znanja, studiranje bazirano na istraživanju:** osnovno i primenjeno istraživanje u različitim predmetnim disciplinama i u obrazovanju kao interdisciplinarna, problemsko centrirana oblast; više izbalansirani odnosi između “znanja o predmetu“ i “obrazovanja” (“edukacije”), kao i između teorije i prakse;
- * **razvoj obrazovanja koje može biti primenjeno** na praktičnim potrebama obrazovanja zajednice i treninga nastavnika;
- * **saradnja sa školama i drugim obrazovnim institucijama;** kontrola, savetovanje, razvoj politike obrazovanja; pomoć nacionalnoj reformi obrazovanja;
- * Fakultet za obrazovanje je važna institucionalna **podrška nacionalnoj reformi obrazovanja;**
- * programi **obrazovanja za struku** da se produže u programe za stručno usavršavanje **pri radu;**
- * obrazovanje i treninzi **“refleksivnih praktičara”;**
- * **liberalno obrazovanje** – lični razvoj studenata;
- * razvoj **postdiplomskih studija** u obrazovnim naukama; lična i akademska promocija nastavnika nastavnika;
- * rana **identifikacija sa budućom profesijom** (održavanje nastave, savetovanje u školi, itd.) umesto jednodimenzionalne identifikacije sa predmetom (npr. matematičar, psiholog, itd.);
- * akademska **međunarodna saradnja** (razmena programa, program razvoja nastavnog plana, zajednički projekti istraživanja, itd.);
- * itd.

3.3. Obrazovanje i trening nastavnika:

Ka fleksibilnom obrazovanju za struku i stručnom usavršavanju pri radu

Obrazovanje i trening za struku je očigledno odličujuće za budućnost nacionalnog obrazovanja, međutim ono bi trebalo biti direktno povezano sa različitim opcijama obrazovanja i treninga pri radu, kao i sa unapređenjem karijere nastavnika.

A. Obrazovanje za struku na Univerzitetu:

Fakulteti za obrazovanje i odnos do drugih fakulteta

Nacionalni standardi za obrazovanje nastavnika:

“podela obrazovanja” ⇔ “predmetna podela”.

B. Poboljšanje programa:

diplomci bivših Viših škola za obrazovanje vapišača (Akademije; dvogodišnje studije) – nastavnici koji rade u struci – bi trebali da imaju mogućnost da se upišu na dodatne dve godine i da prime univerzitetsku diplomu (osveženje, promocija pojedinaca, bolja plata, itd. ali takodje poboljšanje nastave u školama, inovacija, itd.).

C. Licencirani kraći programi studiranja (npr. jedna godina; samo za diplomirane nastavnike): potvrda koji daje dodatnu licencu za nastavnika (npr. da drži nastavu iz drugog, trećeg ili četvrtog predmeta, da predaje u inovativnim školama ili u srednjim stručnim školama, da rade sa decom sa posebnim potrebama, da drži nastavu u okviru obnovljenog nastavnog programa, itd.).

Program za pedagoško osposobljavanje kao poseban licenciran program studija za diplomce specijalizovanih fakulteta (npr. inženjstvo, medicina, umetnost, itd.) koji žele da rade kao nastavnici (prevashodno u srednjim stručnim školama).

D. Postdiplomski program za diplomirane nastavnike!

Nastavnik, kao nastavnik sa univerzitetskom diplomom bi trebao da ima pristup postdiplomskim studijama (iz obrazovanja) sve do doktorata.

E. Širok sistem programa usavršavanja nastavnika pri radu:

- obavezno za sve nastavnike (ali izboran što se tiče sadržaja)
- programi ponuđeni na konkursu i akreditovani na nacionalnom nivou
- (zajednički) finansiran iz (državnog) budžeta
- povezan sa sistemom za promociju nastavnika